

Proefsleuvenonderzoek Tongeren-Linderstraat

Kaat De Langhe

RUBEN WILLAERT BVBA
Afdeling Archeologie

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteurs: Kaat De Langhe

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: RO-Vlaanderen, Onroerend Erfgoed

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, oktober 2008

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
1. Algemeen	2
1.1. Inleiding.....	2
1.2. Situering	3
1.2.1. Lokalisering	3
1.2.2. Bodemkundige gegevens	4
2. Methodiek.....	6
2.1. Vooropgestelde strategie	6
2.2. Onderzoeksmethode	6
3. Resultaten	7
3.1. Algemene waarnemingen.....	7
3.2. Stratigrafie	8
3.3. Archeologische gegevens	9
4. Evaluatie en advies	10
BIBLIOGRAFIE	11
BIJLAGEN	12
1. Overzichtsplan.....	12
2. Omtrek en oppervlakte van de sleuven.....	13
3. Vondstenlijst	13
4. Sporenlijst.....	13

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Het archeologisch patrimonium kan omschreven worden als het geheel aan resten die in of op de bodem aanwezig zijn en getuigen van het menselijk handelen in het verleden. Op 30 juni 1993 keurde het Vlaamse parlement het decreet houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium goed¹. Dit decreet ontstond naar aanleiding van het Europese verdrag ter bescherming van het archeologisch erfgoed, dat in 1992 in Valetta (Malta) ondertekend werd door de leden van de Europese Ministerraad². Het verdrag van Malta werd op 12 oktober 2001 door de Vlaamse regering goedgekeurd en door de federale regering op 30 januari 2002 ondertekend. Uitgangspunten van het verdrag zijn: een betere afstemming tussen archeologische erfgoedzorg en ruimtelijke planningsprocessen, een integrale monumentenzorg en behoud van het archeologisch erfgoed *in situ*. Het verdrag van Malta stuurt daarnaast ook aan op de veralgemening van het zgn. veroorzakersprincipe. Waar het archeologisch patrimonium door de uitvoering van werkzaamheden verloren dreigt te gaan, moeten de kosten van een voorafgaand wetenschappelijk verantwoord onderzoek ervan verhaald worden op de veroorzaker.

Het archeologisch onderzoek te Tongeren (prov. Limburg) vond plaats ter hoogte van de Kloosterstraat. Op dit terrein wordt in de toekomst een sociale verkaveling aangelegd door cvba Tongershuis. Vanwege de hoge archeologische verwachting werd voorafgaand een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in opdracht van het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba³, meer bepaald door Kaat De Langhe. Het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed (Ingrid Vanderhoydonck) stond in voor de administratieve begeleiding van het project. Het onderzoek kreeg de opgravingsvergunning 2008/193 en de archeologische werkcode TO08LI (Tongeren, 2008, Linderstraat).

De voorziene termijn bedroeg 2 werkdagen: 1 dag terreinwerk en 1 dag verwerking. Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 3 oktober 2008.

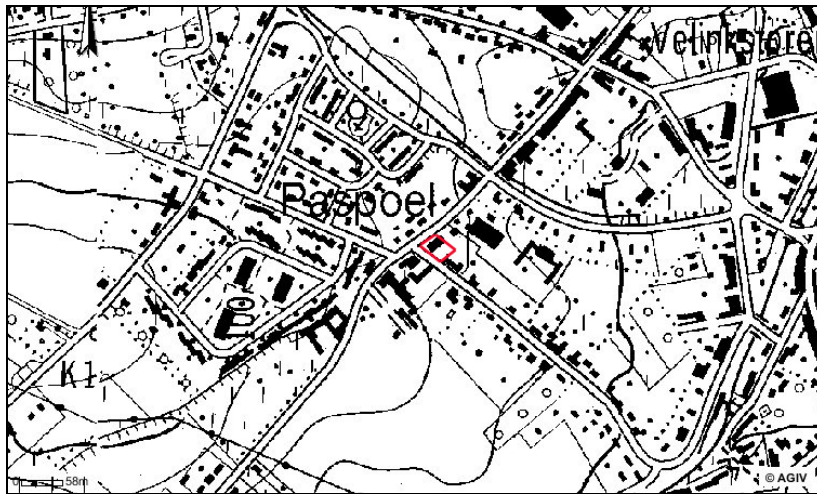
¹ Decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologische patrimonium, gewijzigd bij het decreet van 18 mei 1999 en 28 februari 2003.

² Conventie van La Valetta (Malta), Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed, 20 januari 1992

³ Bloemisterijstraat 6, 8340 Sijsele. Website: www.rubenwillaert.be.

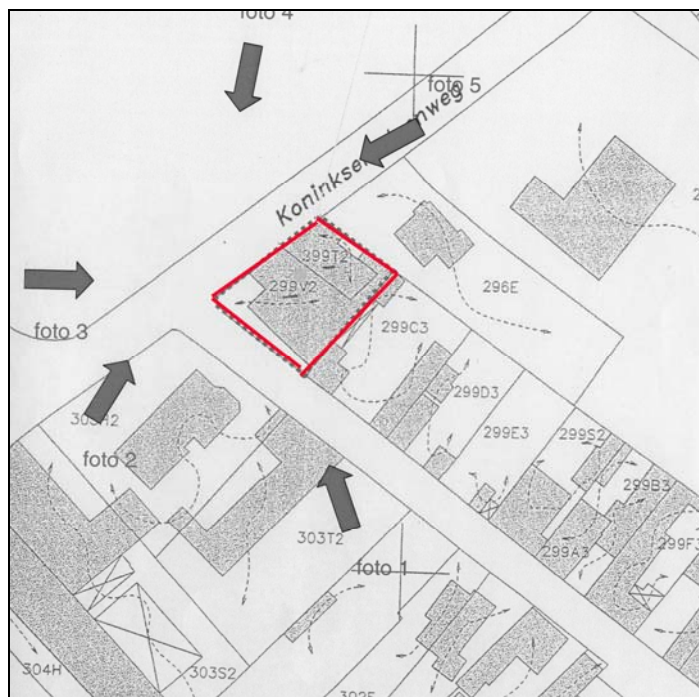
1.2. Situering

1.2.1. Lokalisering

Figuur 1: topokaart van Tongeren met lokalisering van het plangebied⁴

Het plangebied is gelegen aan de rand van de stad Tongeren, meer bepaald op de hoek van de Linderstraat en de Koninksemsteenweg.

Figuur 2: Kadasterkaart met lokalisering van het plangebied⁵

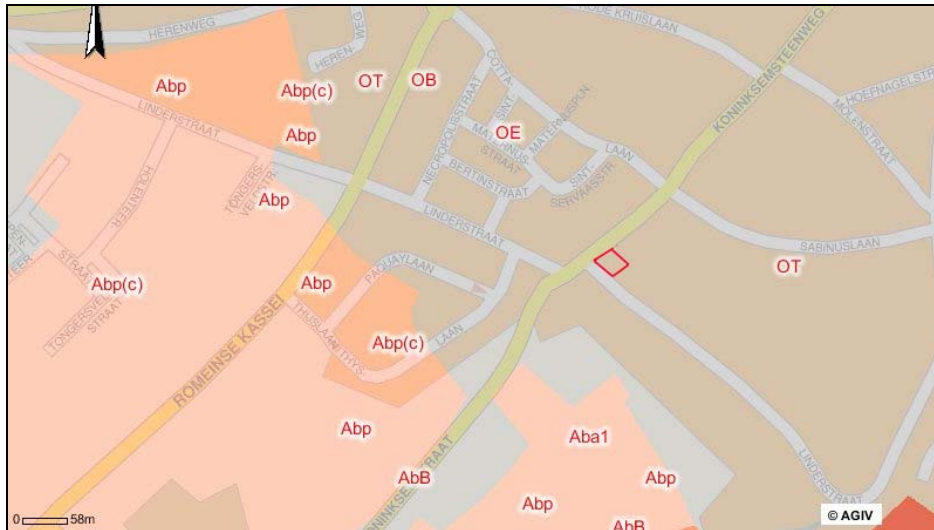
Op de kadasterkaart heeft het plangebied perceelsnummers 299v2 en 299t2 (Afdeling 1, sectie D).

⁴ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten/>

⁵ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten/>

1.2.2. Bodemkundige gegevens

De bodem in het plangebied is op de Bodemkaart van België aangegeven als bebouwde zone. Bij extrapolatie van de omliggende gekarteerde zones ligt het gebied in een *Droge leembodem met textuur B horizont (Aba1)* en een *Droge leembodem zonder profiel (Abp)*. Tijdens de werken werd duidelijk dat de ploeglaag rechtstreeks op de moederbodem rust.

Figuur 3: Bodemkaart met lokalisering van het plangebied⁶

⁶ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>

1.2.2. Historische gegevens⁷

Tongeren ontstaat als het Romeinse *Atuatuca Tungrorum, caput civitatis* van de *Tungri*, in de *provincia Belgica* (administratieve indeling van Augustus). De identificatie met *Atuatuca*, het *oppidum* der Eburonen lijkt niet waarschijnlijk gezien het ontbreken van prehistorische bewoningssporen. De oudste sporen in Tongeren dateren uit het begin der Keizertijd. Het gaat om een houten en aarden wal, die een zeer ruim areaal omsluiten (minimum 80ha), waarbinnen een stratenaanleg in regelmatig dambordschema zich aftekent. De theorie dat de stad uit een legerkamp aan de heerbaan Keulen-Bavai ontstond dat na korte tijd werd verlaten en ingenomen door een civiele bevolking, blijft mogelijk hoewel recente opgravingen aantonen dat de oudste bebouwingssporen (regering van Augustus, 27 voor Chr.-14) inheems zijn. Het betreft ruime, tweebeukige woningen van hout en leem.

Door haar administratieve functie als hoofdplaats van de *civitas*, door de gunstige ligging als etappeplaats op de weg Bavai-Keulen en door de gunstige agrarische infrastructuur ontwikkelt *Atuatuca* zich vrij snel tot het belangrijkste stedelijke centrum van N.-Gallië.

In de nabije omgeving van het plangebied bevinden zich een midden-Romeins *horreum*, aan de overkant van de Koninksemsteenweg werden enkele vroeg-Romeinse graven gevonden en tevens een graf en een gebouw uit de 2^e eeuw n. Chr.

⁷ Gebaseerd op <http://paola.erfgoed.net/>

2. Methodiek

Bij een archeologische inventarisatie wordt getracht inzicht te krijgen in de verspreiding, de densiteit, de aard en de chronologische waarde van de eventuele archeologische sporen op het terrein. De meest aangewezen manier om het onderzoeksgebied te inventariseren, is door middel van een proefsleuvenonderzoek. Hierbij worden verspreid over het gebied sleuven gegraven, die toelaten om een blik in de bodem te werpen. Deze sleuven worden onder archeologische begeleiding machinaal aangelegd en zijn ongeveer 50cm tot max. 1m diep. In totaal wordt op deze manier ongeveer 10 tot 12 % van het plangebied gesondeerd.

Het proefsleuvenonderzoek kan uitgevoerd worden volgens twee methodes. Bij het zogenaamde Lorraine-systeem worden proefsleuven met een lengte van 10m en de breedte van één kraanbak in alternerend raster uitgegraven. De afstand tussen de putten onderling en de rijen bedraagt telkens 10m. Bij de methode van continue sleuven worden lange proefsleuven ononderbroken over de volledige lengte van de percelen uitgegraven. De afstand tussen de rijen bedraagt max. 15m. In beide gevallen gebeurt de afgraving door een kraan met platte bak, waarvan de bakbreedte minstens 1,8 m bedraagt en bij voorkeur 2m.

2.1. Vooropgestelde strategie

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werden *Bijzondere voorwaarden archeologische prospectie met ingreep in de bodem* schriftelijk vastgesteld door het Agentschap RO Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Deze technische bepalingen omvatten de kwaliteitsnormen waaraan het archeologisch onderzoek dient te voldoen.

2.2. Onderzoeksmethode

De situatie op het terrein liet toe slechts één sleuf te trekken. De proefsleuf werd met een totaal station ingemeten en gekoppeld aan het landelijk coördinatennet. Waar sporen werden aangetroffen, werd het opgravingsvlak plaatselijk opgeschaafd om vervolgens de sporen zo optimaal mogelijk te documenteren. Dit hield in: fotograferen, intekenen (digitaal) en beschrijven van alle aangetroffen sporen. Er werden verschillende sporen gecoupeerd ter controle, die achteraf natuurlijk bleken te zijn. Vondsten bleken afwezig.

3. Resultaten

3.1. Algemene waarnemingen

Het plangebied bestond uit een bebouwd terrein, meer specifiek een loods. De sleuven moesten uitgezet worden in de hangar zelf, wat heel wat praktische problemen opleverde. De oorspronkelijk voorziene kraan van 21 ton was onbruikbaar, daarom werd er gebruik gemaakt van een kleine graver met een platte bak van 1,20m. De vloer bestond uit verschillende lagen beton waar de kraan slechts met grote moeite doorheen raakte. Er kon slechts in het zuidelijk deel van de hangar een sleuf worden getrokken, omdat de vloer hier reeds lokaal uitgebroken was en de kraan de vloer van hieruit verder kon opbreken. Verspreid over de loods bevonden zich verschillende rioolputjes. Sommige bevatten leidingen en andere dienden waarschijnlijk voor de afvoer van water. In het zuidoostelijk deel van de hangar bevond zich nog een tank van 5000L, deze bevatte vroeger petroleum.

Figuur 4: toestand van het plangebied

3.2. Stratigrafie

Bij aanvang van het onderzoek was er specifiek gevraagd om te letten op de bodemopbouw. Door verschillende buurtbewoners was er melding gemaakt van een puinpakket onder de ploeglaag. Tijdens de werken werd er geen puinlaag of ophogingslaag aangetroffen. De “ploeglaag” dekte de moederbodem, de vaste gele leem, af. De ploeglaag bevatte vrij veel inclusies en wat puin. De moederbodem bevatte geen inclusies.

Figuur 5: Proef sleuf 1, profiel 2

Figuur 6 : Proef sleuf 1, profiel 1

3.3. Archeologische gegevens

Er werd slechts 1 sleuf getrokken, deze bevatte 7 sporen. Spoor 1 en 5 zijn twee puinkuilen met zo goed als dezelfde vulling. Spoor 4, eveneens een puinkuil, bevatte meer baksteen en tegels dan de andere twee. In het zuidelijk uiteinde van de sleuf bleek de bodem verstoord te zijn door een cirkelvormige kuil, deze kuil werd groter bij het verdiepen. Uiteindelijk bleek zich in deze zone een zeer diepe betonnen waterput te bevinden (S3). De grond rond de waterput is waarschijnlijk weggespoeld bij overstroming van de put. Dwars door de sleuf loopt een scheidingsmuur in celbeton (S2) van oost naar west. Ten noorden van spoor 4 bevindt zich een grijzige vlek (S6), deze leverde een stukje metaal op. Mogelijk loopt het spoor door ten zuiden van spoor 4, maar het spoor was te vlekkerig om dit met zekerheid te zeggen.

Figuur 7: Proefsleuf 1 spoor 3

Figuur 8: Proefsleuf 1 spoor 4 en 5

Figuur 9: Proefsleuf 1, overzicht

4. Evaluatie en advies

Het uitgevoerde waarderingsonderzoek liet toe om het plangebied op een statistisch verantwoorde manier bodemkundig en archeologisch te verkennen. Uit het proefsleuvenonderzoek bleek dat het terrein vrij verstoord was. Tegen de verwachtingen in werd er ook geen ophogingspakket of puinlaag aangetroffen.

Op basis van de grotendeels negatieve resultaten in de proefsleuven, adviseren wij geen verder archeologisch onderzoek.

BIBLIOGRAFIE

Internetbronnen:

Bodemkundig: <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>

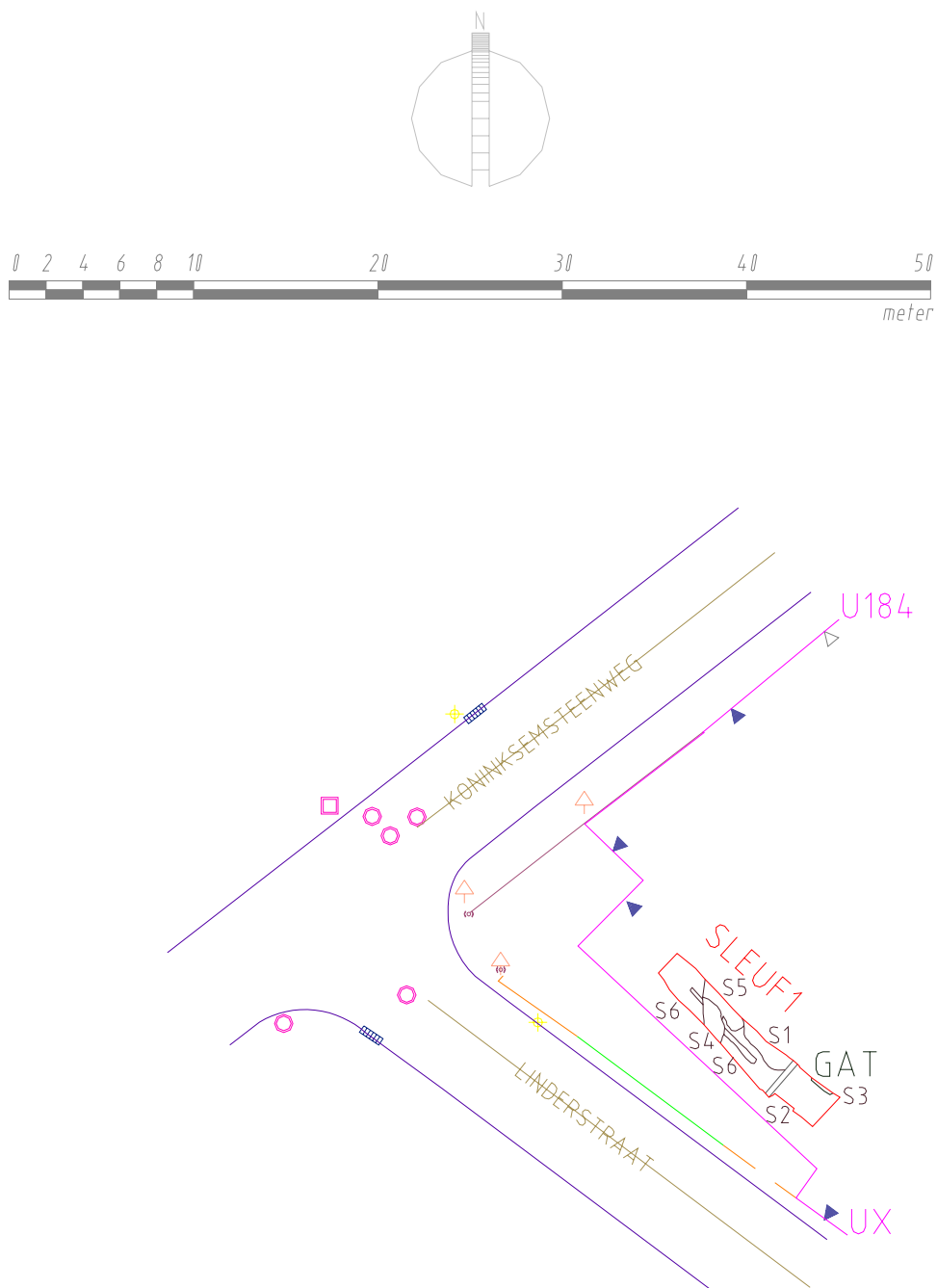
http://dov_vlaanderen.be

Cultuurhistorisch ensemble

<http://paola.erfgoed.net/sdx/inventaris>

BIJLAGEN

1. Overzichtsplan

2. Omtrek en oppervlakte van de sleuven

Proefsleuf	Omtrek	EH m	Oppervlakte	EH m ²
1	27.911	m	22.907	m ²
TOTAAL	27.911	m	22.907	m ²

3. Vondstenlijst

Sleuf	Spoor	Materiaal	Type	Datering
1	1	Ceramiek	Randscherf, lichtbruin, met donkerrode verf/glazuur	
1	6	Metaal	Handvat	

4. Sporenlijst

Sleuf	Spoor	Interpretatie	Vorm	textuur	kleur	inclusies	datering
1	1	Afvalkuil	Ovaal	Zandleem	Donker grijsig bruin met zwarte vlekken	Hk, leisteen, bkst, bot, cer	
1	2	Muur	Lineair	Zandleem	Grijze betonblokken		
1	3	Uitspoeling		Zandleem			
1	4	Afvalkuil	Ovaal	Zandleem	Donker grijsig bruin met zwarte vlekken	Hk, leisteen, bkst, bot, cer	
1	5	Afvalkuil	Ovaal	Zandleem	Donker roodbruin, scherp afgelijnd	Bkst, tegels, bot,	
1	6	Greppel?	Lineair	Zandleem	Lichtgrijs, zeer vlekkelig	metaal	